

דופקי בתשובה

בס"ד
גליון לכבוד
הכנה לחג הסוכות
שנת תשע"א לפ"ק
שנה ט'
[כל הזכויות שמורות]

העזרת והארות יתקבלו בתנאים
אצל השו"ח ח"י שלמה דוד קליין
מ"ס הפקס' 00442071836956
מ"ס המלאכה 07272197313
המ"ר: חברת "ניביל תורה"
שע"י ביהמ"ד חסידי בגלזא
(קולקת רח) לינזון יצ"ו
בנשיאות כ"ק מ"ן אדמור"ר שליט"א

שו"ת ובירורים בדיני לולב

תקפ"ו סקמ"ו ובביה"ל שם, ועיין שערי תשובה סי' תרמ"ה ס"ח, ועוד יותר נראה דגם בפסול נסדק כהמנע שפוסל בתיומת במשהו מהני דבק, כיון דכל פסולא דהמנע הוא משום דנראה כשנים, וכשתדבק אינו נראה כשנים, ולא מיבעי לדעת המחבר דס"ל דיש להכשיר לקיץ אפילו בבא מכת פסול, עיין מ"ב סי' תרמ"ט סקמ"ח בשם הגר"א, אלא אפילו לדעת הרמ"א שם דאין להכשיר היכא דבא מכת פסול, הרי כבר כתב הביטורי יעקב דהיכא דלא מינכר פסולא הקודם גם לדעת הרמ"א כשר, כמבואר בדברי הרמ"א בס' תרמ"ח סעיף י"ד, וכש"כ בשאר הימים דמועיל להכשירו כן, והיינו לדעת רעק"א דס"ל דנסדק כהמנע פסול גם בשאר הימים, עכ"ד.

וכנראה שלא ראה דברי הדע"ת הנ"ל, ומלבד זה כבר קדמו בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"ה בא"ד) שכותב בפשיטות דלא מהני דיבוק ללולב היכי שכבר נפסלה, וע"ש שחולק על דברי השו"ת בית יעקב (סי' ק"ב) שמכשיר לחבר הפיטם לאתרוג ע"י קיסם, [ועי' גם בשע"ת סי' תרמ"ה סק"ג, והוא במועיל ח"ח]. ועי' גם בשו"ת לב יהודה (פייסלאק סי' כ"ח כ"ט) שדעתו להתמיר בזה באופן שכבר נפסל הלולב, ומדמחו לדין שופר המבואר (בסי' תקפ"ו סעי' י') דלא מהני דיבוק ושפורות זה לזה, משום דשופר אחד אמר רחמנא ולא ב' שפורות, והכא נמי ממש כיון דנחלקה התיומת פסולה משום לקיחה תמה ומיילא לא מהני דיבוק. וה"ה לגבי פסול הימנע, וכן מציינו נמי לענין גט דלא מהני לדבוק. ועי' בשו"ת פרי אשר (ברוגיס ח"א סי' י"א וסי' כ"ב) שהאריך מאוד בדברי השבות יעקב, והעלה דכל שנפסל הלולב אכן לא מהני לדבוק, אבל כל שלא נפסל הלולב והחשש הוא רק שיפסל הלולב ע"י הנעושים בזה מהני לדבוק.

וכן בס' מעדני שלמה (עמ' עט) הביא ששמע מהגרשו"א זצ"ל שאין מועיל להדביק בנסדק כהימנע, ורק לענין הפסול של נחלקה התיומת בכל שהוא, מועיל להדביק דהא דפסל הייז אדם בכל שהוא הוא לא משום דהוי פסול המין, אלא דפסול משום דעתידי להיפתח ע"י הנעושים, ולענין זה שפיר יכול לתקנו ע"י דבק שלא יהא עתידי להיפתח, ומיילא הוי כשר, וכדמצינו לענין שופר שאם נסדק יכול להכשירו ע"י דבק (בסי' תקפ"ו ס"ח).

וכלל הדבר הוא, שכל שעצם המין נשאר בכשרותו ואין צריך אלא לעשות שלא יפסל, או ככה"ג שהמין גופא כשר הוא אלא שיש עליו איזה דבר חיצוני שגורם פסולותו, שפיר אפשר לתקנו או להסיר הדבר המונע כשרותו ושבו הוי כשר, משא"כ באשר גוף המין נפסל וצריך לחשו ולחוסף דבר מבחוץ כדי להכשירו זה א"א ונשאר בפסולו. ותן בזה ה"ו דוגמאות, א) ענביו מרובין מעליו פסול בהדם, ואם מיעטן כשר תרמ"ו ס"ב, דהתם אין ריכוז הענבים נחשב פסול בעצם המין הדדם, אלא אלא מצד עצמו כשר הוא אלא שדבר פוסל רבה עליו, וכיון שהריח הוי תוריד דבר הפוסל הריח הדדם בלי לחשו בו דבר מבחוץ, ולא חשבו פסול. ב) אתרוג שעלמה בו חזיות, דאם קילף החזיות כשר וע"ג שקודם היה פסול (תרמ"ח ס"ד), והוא נמי משום שלא חל פסול בעצם גוף האתרוג, אלא דכיון שהוא מכווץ עם החזיות, כיעור פסלו, וכיון שיכול לתקן הכיעור ע"י שישיר החזיות בלי לחוסף דבר מבחוץ, כאשר מתקנו כשר. ומעתה מי שבא לתקן פסול הימנע, דלא בא לתקנו רק ע"י הסרת מונע חיצוני לכשרותו, אלא אדרבה בא להשלים חסרונו ע"י הוספת דבר אחר מבחוץ שהוא הדבק, לא שייך כלל להכשירו ככה"ג, דהוי פסול בעיקר המין דלולב. וכמו שפשיטא שא"א להכשיר לולב שנחלקה התיומת לגמרי ע"י דבק אחרי שנפסל לגמרי, ה"ה לענין הימנע, וכל מה ש' הבכור" שם אינו ניכר התיקון יכול לתקן אף הבא מכת פסול, הוא רק ככה"ג שלא חל פסול בעיקר המין ולא נפסל גוף המין קודם התיקון, וזה ברור, עכ"ד הגרשו"א.

ובס' כשרות ארבעת המינים (עיונים סי' י') מביא ראה מניינת לזה מהמבואר בגמ' ב"ק (דף צ"ו ע"א) שאם גזל לולב וחלקו וכו"ב, קנה מדין שינוי, וע"ש ברש"י שכמו שפוסל לגבי מנחה כך נחשב לשנוי וקונה, וכ"ה בטור ח"ח סי' ש"ס, ואם נאמר שמועיל דיבוק הרי הוי שינוי החזיר לברייתו ולמה קנאו הגזלן, אלא ודאי שאם נחלק נפסל לא מועיל דיבוק להכשירו.

שאלה. מה חזין בעלזא האמצעית של הלולב, שעלזא אחד מחזיתו יותר גבוה מחבירו. וכן מה חזין כשעלזא אחד רחבה מחבירו שאין חכפולות מסתיימים בשוה ברוחבם.

תשובה.

- [א.] לא נמצא בפוסקים ראשונים ואחרונים שהעלים צריכים להסתיים בשוה בגובהם וברוחבם, אלא כל שהעלה האמצעי מחופה ברוב גובהו וברוב רחבו, הרי זה כשירה לכתחילה, וכן ה' המנהג מאז ומקדם להכשירים.
- [ב.] אולם מגדולי דורינו יש שחידשו להחמיר בזה, [מדין לולב היוצא בחד הוצא ומדין חסור, עי' בפנים התשובה], ויתכן שיש לדייק כן מדברי הראשונים, ולכן מצינו שחולקים מצויים ראוי לכתחילה להחמיר בזה, דהיינו בגובהו אם ניכר לעין בלי התבוננות שעלה אחד גבוה מחבירו, לכתחילה לא ליקח לולב אחר, אבל אם אינו ניכר רק בהתבוננות אין להחמיר בזה אף לכתחילה.
- [ג.] וברובם אם עלה אחד צר מחבירו ואינו מכסה את כל רוחבו, סגי אם הוא מכסה את רוב רוחבו, אף לכתחילה.
- [ד.] ודע דכ"ז כשהלולב נולד כך מתחילת ברייתו, אבל אם העלים היו שווים ברוחבם או בגובהם מתחילת ברייתם, ואח"כ נקטם ראש העלה השניה, אף שעלה אחד נשאר שלימה, יש להחמיר מדינתא לפסלו.

נקטם רק ראש עלה אחד

א) הנה קי"ל בלולב דנקטם ראשו דהיינו ראש התיומת שלה, פסולה. ויל"ע מה הדין כשנקטם רק ראש של עלה אחד מהתיומת ועלה השניה נשאר שלימה. ומצינו בס' בית דוד

שאלה. נחלקה העלה האמצעי של הלולב [נחלקה חזיתו] האם מהני לחזיקים בדבק.

תשובה. [א.] כל שלא נחלקה העלה האמצעי ברובה, מהני להדביקה אף לכתחילה, כיון שכל הטעם שהנו מחמירים שלא ליקח לולב כזה הוא משום חשש שמא יפתח לגמרי, ולכן מהני להדביקה שלא יפתח לגמרי.

[ב.] אבל באופן שנדסק הלולב כ'הימנע', דהיינו שהעלים האמצעיים אחד פונה לכאן ואחד פונה לכאן ויש ריוח ביניהן באופן שנראין כשני ראשין ולא כעלה אחד, בזה לא מהני להכשירה בדבק. [ומ"מ אף ככה"ג אם יש רק ריוח משהו ביניהם מהני להכשירם בדבק].

עיקר דין נחלקה התיומת הרמ"א

א) מבואר ברמ"א (תרמ"ה ס"ג) דאנו מחמירין לפסול לולב שנחלקה התיומת של העלה האמצעי עד השדרה, ובמשנ"ב (סקמ"ו) מביא בשם הגר"א לפסול אף בנחלקה רובו, ובדקי"ל בכל התורה רובו ככולו. והוסיף הרמ"א דלמשהו מן המוכרח נהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל, כי יש מחמירין אפי' בנחלק קצת. וטעם המחמירין מבואר במשנ"ב (סקמ"ט) דהוא משום דע"י הנעושים רגיל להיות בסופו סדוק כולו. והנה דעת הס"י (סקמ"ו) דלא החמיר הרמ"א רק בנחלק טפה, ודעת הח"א דלהרמ"א יש להחמיר אף בנחלק במשהו, והובא ב' דיעות אלו במשנ"ב (סס).

פסול דנסדק כהימנע והגדר בזה

ב) עוד מבואר בשו"ע (שם ס"ו) דאם נסדק העלה האמצעי כהימנע פסול, והיינו אף באופן דליכא פסול משום נחלקה התיומת [לדעת השו"ע דנחלקה האמצעית לבד אין בזה משום נחלקה התיומת, מובן הטב מה החידוש דנסדק כהימנע, וגם להרמ"א לפי דעת הס"י דנחלקה הוא רק בנחלקה יותר מטפה, מובן דנסדק כהימנע היינו אפילו בפחות מטפה, ולדעת הח"א דבכל אופן יש להחמיר, החילוק הוא דבנחלקה מובן מחמירין רק מנחה חזמ"א, ומשא"כ נסדק כהימנע פסול מדינא].

ומהו הימנע, מבואר ברבנו הנגאל (נ"ב דף כ"ה): "פירוש הימנע כלי שיש בו שני ראשים, כגון המולג שיש לו ג' שינים, ודרך בני יון להחזיק חתיכת בשר ולהתוך עם הסכין ולאכול". והפ"ג (מ"ז סק"ח) כותב שהוא "צירקול" (היינו מחוג).

ובגדר הימנע, ראה לשון השו"ע: "אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שנראו כשנים", ובראשונים הדבר מבואר יותר, ראה לשון שכלי הלקט (סי' שנ"א) "בעל הדברות זצ"ל כתב נסדק כשר שנדסק העלה האמצעי באורך הלולב עד השדרה כשר, ודוקא כשנסדק ואינו פונה כאן וכאן כהימנע", וכ"ה לשון בעל העיטור (הל' לולב עמ' פס): "אבל פונה לכאן ולכאן כהימנע" וכ"י (לאא דלשוננו שם צ"ע, וכבר נתעורר בזה בס' כשרות ארבעת המינים עמ' ר', ומה שמתוך ס' יבש תורה על ד' מינים סי' י"ח, ומחשו עפ"י חידוש גדול לדינא, הוא נגד דברי הפוסקים שנביא בסמוך), הרי דביארנו לנו גדר הימנע הוא כשפונה לכאן ולכאן.

אך לא נבאר השריעה כמה יענה לכאן ולכאן שיהיה בגדר הימנע, ויודעים דברי הלבושי שרד (ע"ד הסי' סק"ט) שכתב בזה"ל: כתבתי כ"ו משום שהעולם אין מדקדקים ובראותם נחלק התיומת דהיינו עלה העליונה מעט בראשה כמשירין וכשהוא פחות מטפה אומרים דכשר לכ"ו, וטועים הם כי ע"פ הרוב כשנחלק בראשה אפילו מעט נתרחקו ונעשו כהימנע וכו', ע"כ. וכן בפ"ג (משנ"ב סק"ט) כותב: וכשהעלה עד שנראה ב' ראשי חופים כשנים מרוחקים כהימנע פסול אף במיעוט, אלא כי שכיה נחלקה כך ויש לזהר בזה, עכ"ד, והעתיקו הביכור" (סק"ט), וכ"כ בביאור הלכה (באמצע ד"ה נסדק) "ובודאי כשנראה כשני ראשים אפילו אם נסדק רק מעט מן המעט אם נתרחקו הסדקין עד שנראו כשנים פסול, וכ"כ בלבוש"ר".

אמנם בדע"ת (ס"ו) הובא בתוים וברכה (סי' ק"צ) חולק ע"ד הלבוש"ר, וז"ל: ולענ"ד כיון דהש"ס נקט כהימנע, בין אם נפרש כהמש"ו שהוא מרבו הנקרא צירקלעל, אינו פסול אא"כ נתרחקו זמ"ל הרבה, ובין אם נפרש שהוא המולג כמ"ש הערוך, דוקא בנכפפו הסדקין בהבדל זה לזה וחזרין ובולטין עד שעומדין בראשיהן כפשוטין ומרוחקין זמ"ל עד שנראין כשנים, אבל אם נחלק לבד אף שהסדק נראה לעין הרואה מפני חלל שבין ב' הסדקין אם אין מרוחקים הרבה זמ"ל כמו המרוב כשר, שהרי נראה לעין כל שהן אחד, וכשמניח הלולב על איזה מקום או כשמנענים נוגעים הסדקין זה בזה" וכו'. וכדברי המהרש"ם מפורש ברא"ה (סוכה ל"א ע"ב) "דעביד כי הימנע, פירוש שפתות הרבה".

והיינו דנחלקו הלבוש"ר וסיעתו והמהרש"ם עד כמה יהא פתוח שיהשב כשני ראשים, דהו ברור שבעינין שיראו כשני ראשים זה לכאן וזה לכאן וכלשון הראשונים, ורק נחלקו עד כמה יהא פתוח שיהשב כשני ראשים, אי פתיחה מועטת או פתוח הרבה, וכן ביאר מחלוקתם הגרשו"א אויערבאך זצ"ל בס' מעדני שלמה (עמ' פ"ד, ובהל"ש פ"י ס"ה, וע"ש דמ"מ ידוע שהגרשו"א החמיר מאוד בזה), והוסיף דאל"ה למה הוצרך הגמ' לדמות הפסול לכלי הנקרא הימנע ה' להגמ' לומר בקצרה "פתוח" וכקושיית המהרש"ם, אלא ודאי בעינן שיראו כשני ראשים וכל שנראה כראש אחד אף שם מרחק מעט ביניהם אין בזה פסול להימנע.

אם מהני לדבק לולב שנפתחה

ג) וכתב בדע"ת (שם) דאף אם נחמיר כהלבושי שרד מ"מ מהני דיבוק לדבוק שיהיו נראין כאחד, ורק באופן שכבר נפסל הלולב בזה לא מהני דיבוק ע"ש. והנה בשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' נ"ו) ובחסכתו לספר ארבעת המינים כתב בזה בזה"ל: אע"ג דיש מחמירין אפילו בנחלק קצת כיון שצ"י נעושים סופו ליחלק כולו, לדעתנו נראה דיש להכשירו ע"י דבק להדביק מן שנחלק, ואין כאן בל תוסיף אינו מינו, דהיינו הדבק, כי הדבק מתבטל ללולב, ועיין מ"ב סי'

